

Kırım Savaşı Öncesinde Osmanlı Ordusu Organizasyon ve Savaş Gücü

Charles- Alexandre De Challaye, Çev. Özgür Yılmaz

İstanbul, Kronik Kitap, 2018, 160 Sayfa, ISBN: 978-975-2430-69-3

Hakkı ÖZ*

Özgür Yılmaz tarafından Türkçeye tercüme edilen eser Kırım Savaşı öncesinde Anadolu ordusu hakkında Charles- Alexandre e Challaye'nin hazırlamış olduğu raporları konu edinmiştir. Eserde Challaye'nin Anadolu ordusu hakkındaki raporu 14 kısımdan oluşmaktadır. Bunun yanında önsöz, giriş ve ekler bulunmakla birlikte raporun 14. Kısmı Sonuç olarak ifade edilmiştir. Bunun yanında eserde Osmanlı ordusunda askere alma usulü ve Redif ordusu hakkında birer not vardır.

Charles – Alexandre De Challaye 1852 yılında Fransa'nın Erzurum Konsolosu olarak atanmış ve bu görevini aralıklar ile 1855 yılına kadar sürdürmüştür. Anadolu ordusunun kamplarına ziyaretler yapmış, bu kamplarda ve kalelerde gözlemediğini ve edindiği bilgileri rapor haline getirmiştir. Gözlemleri hakkında yorumlar yapmış ve kendince çözüm önerilerinde bulunmuştur.

---

* Milli Savunma Üniversitesi, Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, Harp Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, hakkioz07@icloud.com

Eserin *Giriş* kısmında Kırım Savaşı ve Anadolu ordusu hakkında bilgi vermekle birlikte Erzurum'daki Fransız Konsolosluğuna değinilmiştir. Giriş bölümünde çeviri eserin hazırlanmasına dair önemli hususlara değinilmiştir. Bu hususlardan ilki Challaye'ın raporunun giriş kısmı niteliğinde olan ve “*Osmanlı Ordusunun Yapısı ve Anadolu Ordusu*” hakkındaki kısa değerlendirmeleri içeren kısmı ayrı bir bölüm (1.Kısım) halinde verilmiştir. Bir diğer husus ise raporda içindekiler kısmında “*Osmanlı Ordusundaki Reform Hakkında*” başlığı ile verdiği bölüm raporun içeriğinde yer almadığı için çalışmaya dâhil edilmemiştir. Bunlarla birlikte, raporun içindekiler kısmında belirtilen “*Anadolu Ordusunun Genelkurmayı*” başlığı metin içinde “*Anadolu Ordusunun Manevi Durumu*” olarak yer almıştır.

“*Challaye'ın Anadolu Ordusu Hakkında Raporu*” bölümünde I., II., III., VI., X. ve XI. Kısımlarına kritikte değinmek istedim.

Raporun I. Kısım “*Genel Düşünceler*” olarak yerini almıştır. Raporun giriş kısmı konumundadır. Birinci Kısımda Klasik dönem Osmanlı ordusu hakkında bilgi vermektedir. Bazı Batılılar gibi yazarında dikkatini Yeniçeriler çekmiş durumda. Yeniçeriler için şu ifadeyi kullanmıştır: “*Hristiyan ailelerin vermek zorunda olduğu çocuklar arasından seçiliyor ve İslami bir eğitim ile yetiştiriliyorlardı*”. Bilindiği üzere Kapıkulları Devşirme yöntemiyle alınmaktaydı ve genellikle bu yöntem Batı Dünyasında zoraki bir koparıma gibi algılanmaktadır, belki de Challaye'de bu şekilde düşünmektedir. Unutulmaması gereken husus şudur ki Yeniçeriler uzun bir süre gayr-ı Müslimlerden alınıyor lakin belli şartlar altında devşirme sistemine tabi olabiliyorlardı. Bunun dışında padişahın Yeniçerilerin silah arkadaşı olduğuna değinmiştir. Yazar, 1843'te Serasker Rıza Paşanın öncülüğünde yapılan ordu düzenlemelerini raporunda yer vermiştir. Örneğin bunlardan biri düzensiz asker alımı yerine kura usulünün getirilmesi.

II. Kısım ise “*Erzurum Kampıdır*”. Eser askeri bir rapor olduğu için bu kampların nerelerde kurulduklarına dair bilgiler vermektedir. Örneğin Erzurum Kampı “*Gümüştü Kümbet denilen bir plato üzerinde şehrin doğusunda, İran yolu üzerinde ve Palandöken Dağı ile bir zincir oluşturan küçük tepelerin arasında kurulmuştur*”. Erzurum Kampının piyade, süvari, topçu ve Başbozuk olmak üzere 4 kamptan meydana geldiğini aktarmıştır. Kampı detaylı bir şekilde anlatmıştır. Örneğin her nöbetçi noktasında bir askılığın olduğunu rapor etmiştir. Kamptaki nöbet durumundan memnun olmadığını aktarmış, geceleri nöbetçi sayısının iki katına çıkmadığını ve bu durumun firara sebebiyet vereceğini ifade etmiştir.

“*Erzurum Kalesi ve Kalenin Tahkimatı*” III. kısımdır. Eser bu kısımda Erzurum şehrini koruyacak olan savunma sisteminin iç kale, dış kale ve dış hendekler birimlerine değinmiştir. İç kale hakkında bilgiler vermekle birlikte iç kalenin 25-30 metre mesafeden Erzurum şehrine hâkim bir konumda olduğunu değinmiş fakat başka tepelerinde şehre hâkim bir konumda olduğunu vurgulamıştır. Örneğin Kiremitlik Tepesi gibi noktalara bağımsız kale yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Erzurum Kalesinin dış surları

hakkında detaylı bilgi vermektedir. Dış surlarda tamir edilmeyen gedikleri işaret etmektedir. Rusların 1829 yılında açmış olduğu gediğin durduğunu aktarmaktadır.

“*Kars Kampı*” ise VI. Kısımdır. Challaye’ye göre Kars Kalesi Doğu Anadolu’da Türklerin elinde bulunan en mühim noktadır. Eserde Eylül ayı içerisinde bulunan birliklerin sayısını gösteren bir tablo vardır.(s. 83) Kars’ın nüfusunu 12.000 olarak ifade etmiş ve 400-500 Ermeni ailesi olduğunu aktarmıştır. Challaye Kars Kalesini içeriden gözleyememiştir çünkü kaleye girişine izin verilmemiştir. Kars Kalesi ile ilgili yaptığı en önemli tespitlerden biri diğer kalelere nazaran surlarının iyi koşulda olmuş olmasıdır. Kars Kalesinin hâkim olduğu noktalara değinilmiştir. Kars Kalesinin iaşesi hakkında bilgiler vermiştir örneğin üst düzey Osmanlı yetkililerinin 15.000-20.000 kişiye altı aydan daha fazla ihtiyacı giderecek iaşeyi depolamaya çalıştıklarını ifade etmiştir.

X. Kısımın başlığı ise “*Anadolu Ordusu Hakkında Gözlemler*” olmakla birlikte ordunun barınma, iaşe, giyim, teçhizat, süvari, topçu, diğer hizmetler ve sıhhiye hakkında bilgiler verilmiştir. Yazarın izlemine göre Doğu Anadolu’da hiçbir şehirde askerin barınmasına yönelik yeterli bir hazırlık yapılmamıştır. Challaye’nin ifadesine göre Erzurum, Kars ve Ardahan’daki birlikler mecburen kötü koşullardaki ve neredeyse harabe haldeki yapılara yerleştirilmiştir. Kıyafet noktasında ise Fes, potin ve kaput üzerinde durmuştur. Fesi askeri yönden eleştirmekte ve rahatsız olduğunu dile getirmektedir. Challaye’nin ifadesine göre fes: “*askerin ne başını ne boynunu güneşe veya yağmura karşı koruyabilir. Aynı şekilde, fes ne mermilere ne de kılıç darbelerine karşı koruma sağlayabilir.*”

Challaye, Türk ordusunun giymiş olduğu sarımtırak bir deriden yapılmış ucu sivri potinlerini de eleştirmektedir. Ona göre bu potinlerin tabanı ince olduğu için yürüyüş esnasında askerin ayağını zeminden kaynaklanacak acılara karşı koruyamayacaktı. Potin meselesinde başka sorunlara da değinmiştir. Challaye göre Kaputlar hiç esnek olmadığı için askeri yeteri kadar sıcak tutmuyordu.

“*Anadolu Ordusunun Manevi Durumu*” XI. Kısımdı. Challaye bu kısımda eleştirilerde bulunmuştur. Örneğin Anadolu ordusunda bulunan feriklerin içinde kişisel bir cesaret olmadığını dile getirmektedir. Challaye Erzurum’dan Kars’a giderken yaşadığı bir olayı anlatmaktadır lakin olay vasıtasıyla Türk ordusunda hâkim olan düşünceyi tayin etmeye çalışmıştır. 1829 tarihinde Serasker Salih Paşanın Ruslara yenildiği yerden geçerken Kürt Beyi ve Türk Subayı bu savaşı anlatırken durmadan şu cümleyi tekrarlıyorlarmış:

“*O zaman düzenli bir orduya sahip değildik; ancak şimdi Avrupalı devletlerin sahip oldukları gibi organize olmuş bir orduya sahibiz. Bu düzenli ordu ile şimdi Rusya’yı ele alacağız, sadece Rusları yenmekle kalmayacağız, Tiflis’e kadar ilerleyerek bu şehrin ve Gürcistan’daki diğer şehirlerin muazzam zenginliklerini de ele geçireceğiz.*”

Challaye göre Anadolu ordusuna hâkim olan düşünce bu yöndedir.

Eser hakkında bir değerlendirme yapmam gerekirse Charles- Alexandre De Challavye’nin Fransız konsolosluğunda bölgede görev yapması Anadolu ordusunu yakından takip etme şansı doğurduğundan yaşanan sıkıntıları gösterme açısından eser oldukça önemlidir. Kars Kalesi hariç diğer kamp ve kaleleri içerden gözlemeleme şansı yakalamıştır. Eser askeri bir rapor tarzında ele alındığı için Osmanlı Anadolu

ordusunun savaşa hazırlık vaziyeti hakkında nitelikli bilgi sunmaktadır. Erzurum ve Kars kaleleri hakkında verdiği bilgiler oldukça detaylıdır. Kırım Savaşında Anadolu ordusunun yapısını anlamak ve Doğu Anadolu'daki kalelerin mevcut durumlarını anlamak bakımından eser harp tarihi alanı için önemli bir yer tutar. Eser de tercümanın düştüğu notlar metnin akıcılığını korumayı başarmıştır. Örneğin “lunetta” kelimesinin anlamını dipnot olarak paylaşması.